

מסורת הש"ס

א) שבת עג: חגיגה י"ג, (ב) שבת נ"ג, (ג) חולין עט: פג: (ד)בטורים פ"ב מ"ט, (ה) דף י"ג, (ו) ז"ל רבה, (ז) ו' ז"ל ורב יוסף, (ח) ופירשי שם משום דקא עביד גומא, (ט) (הדקר כ"ל), (ע) ויעי' חוס' פסחים מז: ד"ה כתישה ביו"ט, (פ) ויסי קאמר רבה הכא כ"ל, (ס) ויעי' חוס' שם מז: ד"ה כ"ש, (טו) ונשכד"ה גריפת, ויע"ע חוס' לקמן לא: ד"ה אמר ר' זירא, (טז) ועי' חוס' שבת קכ: ד"ה א"ה,

	
הגהות הב"ח	
(א) חוס' ד"ה בעפר וכו' כשמגביה העפר נכתב הגומא:	
 	
מוסף רש"י	

החופר גומא בשבת. בונה גנין הוא, ואם אינו צריך לה אלא לטול את העפר, אף על פי שהגנין גניו אינו חייב משום בונה (חגיגה י') ואין כאן משום בנין גנים, דקלקול הוא ולו ירעה נמי לא חוץ, אבל אם היה צריך לה חייב משום בונה (שבת עג), מכניס אדם מלא קופתו עפר. לכסות זו אואה ודוק ומערה העפר בניהו לארץ ונטלו תמיד לכל צרכי (שבת ג). והוא שייחד לו קרן זוית. דהיי כמון ועומד לק, אבל נתנו כאלמנע ביתו למדרס רגלים, הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית ומוקף ואסור (שם). כוין אין שוחטין אותו ביו"ט. משום דלמא צבי כסוי ומספקא לא מחללינן יו"ט אם שחטו (חולין פג: ובכ"ז ע"ם עט),

	
מוסף תוספות	
א. דמוקצה גמור לא רצו להחרי משום שמחת י"ט. מ"פ. ב. דהמים בעבים לא מייבכר, הוה להו כדבר מחודש לגמרי. נטב"א עינינן מה: ד"ה ומלא. ג. ואז שייך להקשות מאי איריא ספק וכו', מ"פ.	

והא קא עביד גומא. וחייב משום טעמא בפ"ק דחגיגה י' דכיון דאינו צריך אלא לעפרה ולא לגומא אינו בונה ולא חורש אלא מקלקל וכל המקלקלים פטורים: **מאן דכר שמים**. דקאמר שאפר כו' דמשמע דיהיב טעמא למילתיה **ללעיל**: **שהוסק מערב יו"ט**. מאתמול **דעתיה** עלויה לכל מייל: **אבל הוסק ציו"ט**. דליכא למימר דעתיה עלויה מאתמול אסור: **ואם ראוי ללוט זו צ"ל**. שיש עדיין רמץ חס: **מוסר**. דמאתמול בעודם עלים היו מוכנים להסק ולצטל ולללות ועודנו בתשמישו זה ואיידי דחוי להפוכי ציה מידי ללליית צ"לש שקיל ליה נמי ומנח ליה על הדס: **הכנים עפר**. הרבה במקום אחד לצורך גנתו או לצורך צורבתו לשטותן בהן מותר לכסות זו לכל זמן שהוא צבור דעתיה עלויה לכל צרכיו: **מכנים אדם מלא קופתו עפר**. בתסם ונותנו במקום אחד ועושה בה כל צרכיו ולא אמרינן בטלה לה לגבי קרקע הבית איידי דזוטרא: **והוא שיהד לס כו'**. ולא שטחה דמוכחא מילתא דלצרכיו קא צעי לה. ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה: **כוי**. ספק חיה ספק בהמה: **אין שוחטין אותו ציו"ט**. משום דשמא חיה הוא וצריך כסוי והוא אינו יכול לכסותו ציו"ט כדקמני: **ואם שחטו אין מכסין אם דמו**. דשמא בהמה הוא ואין זו מנזת כסוי ואין מטלטלין העפר לכך: **ואם איפא**. דיש עפר שמוכן לכל צרכי אדם אפי' הוא

בהמה לכסייה: **כדרב יהודה**. אם הכנים קופת עפר: ה"ג **ולטעמיך לכסייה כדקר נעון** או **באפר כירה**. דהא כהדיא תנא במתני' דמוכן הוא: **אפילו ודאי נמי**. דהא כז"ה קי"ל דאסרי ואפילו דיעבד בלא דקר נעון: **לא מצעיא קאמר**. הא דנקט כוי אין שוחטין כל שכן חיה גמורה הטעונה כסוי והוא אינו יכול ולרבותא אשמעינן כוי ולא מיציעא ודאי: והא

טלימו ומכסה זו אלא דינר זהב מנא ליה ומשני דכתיב ועפרות זהב לו (איוב כח) ועל כרחן עפרות זהב ושריפת טלית לא מגדלי כגון נסורת של חושים דקה ונעורת של פשתן דקה ושחיקת כלי מתכות וא"כ אפר הכירה וחול הדק ונעורת של פשתן וסיד ומגופה שכתשן מותר לכסות: **אִמָּר רב יהודה יא** שנו **אלא** שהוסק מערב י"ט וכו'. נראה דהכי הלכתא דהא מיימי ליה סיעתתא מצרייתא ועוד דליכא מאן דפליג דאפי' ר"ש מודה דהאי דהוסק ציו"ט דהוי גולד גמור דמעיקרא עזים והשתא אפר והויא כמיא בעיצא מצלע צליעיב (עירובין דף מה:) ^פ דמודה ר"ש וא"ת ואנו היאך אנו מסלקין אפר הכירה ציו"ט לאפות הפשטיד"ה אע"ג שאין ראוי ללות זו צילה ואומר הר"ר יצחק דמוקצה אינו אסור לטולטל ציו"ט בשביל אוכל נפש ושמחת יו"ט ורואה מדלקמן פרק אין דגין (דף כח:) ^ט וצירושלמי מפרש דהכא מיירי בשלא שחט אבל שחט שרי אע"ג שהוסק ציו"ט שלא לעקור מנזת כסוי: **וְאִמָּר רב יהודה מוכנים אדם מלא קופתו עפר** וכו'. וא"ת מה צא להוסיף על הברייתא דקמני אפי' הכנים לגנתו או לחורבתו וכ"ש מלא קופתו וי"ל דלפי' רש"י ניחא דכשהכנים עפר לגנתו מיירי שהכנים הרבה ביחד וכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל צרכו ואינו בטל אגב קרקע אבל הכא מיירי שלא הכנים הרבה רק מלא קופתו מעט (מפני) עפר וס"ד דיצטל אגב קרקע א"ג י"ל דהתם לא מיירי רק לכסות זו אבל שאר צרכיו לא והכא אשמעינן דהואיל ומלא קופתו עפר עביד זו כל צרכו: **וְאִי איתא** לִבְסִייה כדרב יהודה. משמע דקאי אסיפא וכן פי' רש"י בסמוך כהדיא דקאי אסיפא ועל כרחן י"ל דקאי אסיפא דאי קאי ארישא מאי פריך לכסייה כדקר נעון הא צ"ה כצירה להו דלכתחילה לא ישחוט וכו' וכי פריך הש"ס ולעביד כז"ש אבל תימה מדפריך במקומו והא סיפא וכו' מכלל דעד השתא איירי צרישא וי"ל דלעולם קאי ארישא ולא גרסינן כדקר נעון אלא גרס לכסייה כאפר כירה עוד י"ל דלמא שפירש ר"ת לקמן (דף ט: ד"ה אמר ר"י) ניחא דפירש שמוחלפת השיטה דבית הלל אומרים יחפור כדקר ויכסה וצ"ש אומרים לא ישחוט והשתא פריך אליצא דבית הלל: **אִי הכי מאי איריא ספק אפי'** ודאי נמי. תימה מאי אי אמרת בשלמא שייך הכא ט' אפי' כי ליתא דרב יהודה שייך להקשות הכא לכסייה כדקר נעון וכו' וצריך לשנויי דלית ליהג וי"ל דהכי פי' אי אמרת בשלמא דלית ליה דרב יהודה לא קשיא ליה אצרייתא דאיכא למימר דלית ליה דקר נעון ואפר כירה דבני אדם לא שכיחי שיש להם דקר נעון ואפר כירה שהוסק מערב יו"ט ודרב יהודה אית ליה שיש לו עפר מזומן דשכיח הוא טפי ומ"מ אין לכסות כדרב יהודה כדרב יהודה ואין הלכה כרב יהודה ואין להקשות מאי איריא ספק וכו' הואיל וליתא לדרב יהודה ודקר נעון לית ליה דהא ודאי איתא לדרב יהודה לענין שמכסה זו כשהוא ודאי חיה או עוף אבל מה שאמר רב יהודה ועושה זו כל צרכו לא כצירה לן כותיה ולא שרי לכסוי זו כוי אבל כיון דאיתא לדרב יהודה צריך ליה לשנויי דלית ליה כל הני ואפי' עפר מזומן אין לו ואם כן אפי' ודאי נמי:

ביצה פרק ראשון ביצה

בעפר תיחוח והא קא עביד גומא. תימה דמשמע דשייך גומא אף בעפר תיחוח וכשבת פרק כירה (דף לט. שס) אמרי' אין טומנין צילה כחול ט' (רב) אמר גזרה שמא יטמין ברמץ ט' (ור' זירא) אמר גזרה שמא יזין עפר ממקומו ט' מאי ציינייהו איכא ציינייהו עפר תיחוח פירוש למ"ד שמא יטמין ברמץ איכא למגור אבל למ"ד שמא יזין אין כאן משום שמא יזין וי"ל דהתם מיירי שכל המקום סביב עפר תיחוח וכשמגביה הביצה אז נופל הקרקע ואין ניכר כאן שיש גומא אבל הכא מיירי שהוא קשה סביב והעפר תיחוח באמנעא וא"כ כשמגביה ט' (ה) ט' (הביצה) נכרת הגומא: **וְאִיִּגְו צריך אלא לעפרה פטור**. משום ט' דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה ותימה דא"כ פטור אבל אסור לכתחלה וי"ל דמשום שמחת יו"ט מותר אפילו לכתחלה וא"ת אם כן למה לי דקר נעון וי"ל דמ"מ צענין שיהא מוכן מערב יוס טו"ז: **הכ"י קאמר ואפר כירה מוכן הוא**. ותימה דאמר' כפרק כסוי הדס (חולין דף פח: ושם) צ"ש אומרים אין מכסין באפר דאפר לא מקרי עפר והיכי ט' קאמר הכא דאפר מוכן הוא לעשות כסוי לכ"ע דהא קמני ליה גבי ושוין במתני' וי"ל דמלתא דהכא באפי נפשה קאמר רבה כלומר ואפר הכירה מוכן הוא לענין טלטול שאר דברים כגון לכסות זו לזאה וכיוצא זו אבל לא קאי אכסוי דלעיל כלל א"ג י"ל דהתם מיירי באפר אוכלין דאינו מגדל צמחין

הלכן הואיל ואינו מגדל צמחין אין מכסין זו אבל הכא מיירי באפר עזים דמגדל צמחין ואע"פ דלא מקרי עפר מכסין זו דקאמר דבר המגדל צמחין אע"ג דלא חקרי עפר ואי חקרי עפר בשום מקום אע"ג דלא מגדל צמחין מכסין זו דתניא היה הולך במדבר ואין לו עפר לכסות שומק דינר זהב ומכסה זו היה הולך בספינה ואין לו עפר לכסות שורף טליתו ומכסה זו ופריך אשכתן אפר דמקרי עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ולכן שורף אפר עזים דמגדל צמחין ומכסה זו אגב קרקע (ויקרא יז) אע"ג דלא חקרו עפר כגון נסורת של חושים דקה ושחיקת כלי מתכות וא"כ אפר הכירה וחול הדק ונעורת של פשתן וסיד ומגופה שכתשן מותר לכסות: **אִמָּר רב יהודה יא** שנו **אלא** שהוסק מערב י"ט וכו'. נראה דהכי הלכתא דהא מיימי ליה סיעתתא מצרייתא ועוד דליכא מאן דפליג דאפי' ר"ש מודה דהאי דהוסק ציו"ט דהוי גולד גמור דמעיקרא עזים והשתא אפר והויא כמיא בעיצא מצלע צליעיב (עירובין דף מה:) ^פ דמודה ר"ש וא"ת ואנו היאך אנו מסלקין אפר הכירה ציו"ט לאפות הפשטיד"ה אע"ג שאין ראוי ללות זו צילה ואומר הר"ר יצחק דמוקצה אינו אסור לטולטל ציו"ט בשביל אוכל נפש ושמחת יו"ט ורואה מדלקמן פרק אין דגין (דף כח:) ^ט וצירושלמי מפרש דהכא מיירי בשלא שחט אבל שחט שרי אע"ג שהוסק ציו"ט שלא לעקור מנזת כסוי: **וְאִמָּר רב יהודה מוכנים אדם מלא קופתו עפר** וכו'. וא"ת מה צא להוסיף על הברייתא דקמני אפי' הכנים לגנתו או לחורבתו וכ"ש מלא קופתו וי"ל דלפי' רש"י ניחא דכשהכנים עפר לגנתו מיירי שהכנים הרבה ביחד וכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל צרכו ואינו בטל אגב קרקע אבל הכא מיירי שלא הכנים הרבה רק מלא קופתו מעט (מפני) עפר וס"ד דיצטל אגב קרקע א"ג י"ל דהתם לא מיירי רק לכסות זו אבל שאר צרכיו לא והכא אשמעינן דהואיל ומלא קופתו עפר עביד זו כל צרכו: **וְאִי איתא** לִבְסִייה כדרב יהודה. משמע דקאי אסיפא וכן פי' רש"י בסמוך כהדיא דקאי אסיפא ועל כרחן י"ל דקאי אסיפא דאי קאי ארישא מאי פריך לכסייה כדקר נעון הא צ"ה כצירה להו דלכתחילה לא ישחוט וכו' וכי פריך הש"ס ולעביד כז"ש אבל תימה מדפריך במקומו והא סיפא וכו' מכלל דעד השתא איירי צרישא וי"ל דלעולם קאי ארישא ולא גרסינן כדקר נעון אלא גרס לכסייה כאפר כירה עוד י"ל דלמא שפירש ר"ת לקמן (דף ט: ד"ה אמר ר"י) ניחא דפירש שמוחלפת השיטה דבית הלל אומרים יחפור כדקר ויכסה וצ"ש אומרים לא ישחוט והשתא פריך אליצא דבית הלל: **אִי הכי מאי איריא ספק אפי'** ודאי נמי. תימה מאי אי אמרת בשלמא שייך הכא ט' אפי' כי ליתא דרב יהודה שייך להקשות הכא לכסייה כדקר נעון וכו' וצריך לשנויי דלית ליהג וי"ל דהכי פי' אי אמרת בשלמא דלית ליה דרב יהודה לא קשיא ליה אצרייתא דאיכא למימר דלית ליה דקר נעון ואפר כירה דבני אדם לא שכיחי שיש להם דקר נעון ואפר כירה שהוסק מערב יו"ט ודרב יהודה אית ליה שיש לו עפר מזומן דשכיח הוא טפי ומ"מ אין לכסות כדרב יהודה כדרב יהודה ואין הלכה כרב יהודה ואין להקשות מאי איריא ספק וכו' הואיל וליתא לדרב יהודה ודקר נעון לית ליה דהא ודאי איתא לדרב יהודה לענין שמכסה זו כשהוא ודאי חיה או עוף אבל מה שאמר רב יהודה ועושה זו כל צרכו לא כצירה לן כותיה ולא שרי לכסוי זו כוי אבל כיון דאיתא לדרב יהודה צריך ליה לשנויי דלית ליה כל הני ואפי' עפר מזומן אין לו ואם כן אפי' ודאי נמי:

והא

ח.

גד א מיי פ"ב מהל' יו"ט הלכה יז סמג לאוין עה טו"ש"ע א"ח ס' תלם סעיף יד:

נה ב מיי פ"א מהל' שבת הלכה ח:

נו ג מיי פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יח סמג שם טו"ש"ע שם סעיף טו:

נז ד טו"ש"ע שם סעיף טז:

נח ה ו מיי שם ופ' כ"ה הלכה כב טו"ש"ע א"ח שם סעיף יז וס' שם סעיף לח:

נבז ז מיי פ"ג מהלכות יו"ט הלכה א ונפ"ד

מהלכות שמיטה הלכה ד'

טו"ש"ע שם ס' תלם סעיף יח וטו"ש"ע יו"ד ס' כח סעיף ג:

	
רבינו הגנאל	
פיסקא ואפר הכירה מוכן הוא. תניא כשאמרו אפר כירה מוכן לא אמרו אלא שהוסק מעיו"ט, אבל אם הוסק ביו"ט אסור. ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר. הכנים עפר לגינתו ולחורבתו מותר לכסות בו. אמר רב יהודה מוכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו. ואסיקא והוא שייחד לו קרן זוית. ואוחבינן עליה מיהא כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו, ואם איתא ליכסייה כדרב יהודה, כלומר בעפר שהכנים. ודחינן ולטעמיך ליכסייה כדקר נעון או באפר הכירה, אלא דלית ליה אחד מהן לא עפר ולא דקר נעון ולא אפר הכירה. אי הכי אפילו צבי או עוף ודאי לא ישחוט שאין לו במה לכסות את הדם. (א) ונשנינן דלא מיכביעא קאמר וכו').	
 	

(ב) נראה דחסר וכו"ל

עין משפט
נר מצוה